

Brocki, Zygmunt

"Mikołaj Kopernik w filatelistyce", Roman Puchniarski, Warszawa 1973 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/3, 593-594

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przedstawione są na s. 13—23. W innym rozdziale części I książki przedstawione są slawistyczne czasopisma naukowe i serie wydawnicze do 1945 r. (s. 56—61). Pierwszym takim czasopismem jest „Archiv für slavische Philologie”, założone w 1875 r. przez ówczesnego kierownika katedry w Berlinie, Chorwata z pochodzenia, V. Jagicia. Czasopismo to wychodzi do dzisiaj¹.

Pierwszy rozdział części II zajmuje się slawistyką jako nauką na tle prądów ideowych i politycznych oraz postaw społeczeństwa niemieckiego wobec Słowiańszczyzny (okres do 1945 r.: s. 69—78). Programy badań slawistycznych do 1945 r. omówione są na s. 109—122².

Zygmunt Brocki

Mały słownik kultury dawnych Słowian. Red. Lech Leciejewicz. Warszawa 1972. Wiedza Powszechna ss. 674, ilustr.

Encyklopedyczne to wydawnictwo po części hasłowej zawiera 15 obszernych artykułów syntetycznych; ostatnim z nich jest praca Andrzeja Wędzkiego *Rys dziejów badań nad historią dawnych Słowian*, s. 642—654. Rys ten doprowadzony jest do 1970 r., w którym odbył się II Międzynarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej w Berlinie.

Z. Br.

Zorian Dołęga-Chodałowski: *Spiewy słowiańskie pod strzechą wiejską zebrane.* Warszawa 1973 Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza ss. 305, ilustr.

Ten w ładnej szacie graficznej wydany tom zasługuje na odnotowanie w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” ze względu na *Wstęp* pióra Juliana Maślanka (s. 9—44), przynoszący m.in. biografię pioniera folklorystyki słowiańskiej, jakim był Chodałowski. Pisano już o nim wiele, bibliografia prac wyłącznie jemu poświęconych liczy około 50 pozycji, mimo to nie było dotąd zadowalającej jego biografii, brakowało bowiem ciągle dostatecznych materiałów. Obecnie materiały takie się znalazły, biografia, którą skreślił teraz J. Maślanka na s. 9—22 wymienionego tomu jest więc kompletniejsza. Na s. 22—33 J. Maślanka omawia Chodałowskiego teorię folkloru.

Z. Br.

Roman Puchniarski: *Mikołaj Kopernik w filatelistyce.* Warszawa 1973 „Prasa-Książka-Ruch” — Agencja Wydawnicza ss. 54, ilustr.

Wprawdzie wymienione wydawnictwo przeznaczone jest dla filatelistów (na okładce jest podtytuł: *Problemy teoretyczne. Wskazówki praktyczne. Informacje*

¹ Por. *Archiv für slavische Philologie. Gesamtinhalts-verzeichnis*, bearb. K. Günther, Berlin 1962.

² Na s. 24 T. S. Wróblewski podaje, że katedrą slawistyki Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku kieruje prof. dr Rudolf Fischer. W rzeczywistości uczony ten, wybitny znawca słowiańskiego nazewnictwa na terenie Niemiec, zmarł półtora roku przed oddaniem tej książki do składania (ur. 1910, zm. 2 VIII-1971; zob. nekrolog w polskim czasopiśmie „Onomastica” R. 18: 1973 s. 353—355). Druga uwaga: niem. *Forschungsinstitut für Indogermanistik* autor tłumaczy jako „instytut indogermanistyczny” (s. 20), zamiast — *indoeuropäistischer*, albo: *języków indoeuropejskich* (por. niem. *indogermanische Sprachen* = pol. *języki indoeuropejskie*, ros. *indojeuropejskie jazyki*, ang. *Indo-European languages*).

i ciekawostki), warto jednak odnotować je także w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”.

Broszura składa się z kilku rozdziałów; poza ściśle filatelistycznymi zawiera i takie: *Zycie Mikołaja Kopernika* (s. 5—9), *Znaczenie dzieła Mikołaja Kopernika dla rozwoju astronomii* (s. 9—12). Dalej następuje katalog znaków pocztowych (tj. znaczków, kopert, kart i stempli pocztowych) poświęconych Mikołajowi Kopernikowi w okresie od 1923 r. do końca 1972 r. Katalog ułożony jest według następujących tematów: na szlaku Kopernika; pomniki i popiersia Mikołaja Kopernika; portrety Mikołaja Kopernika; rocznice i wystawy kopernikowskie; kasowniki okolicznościowe używane do stemplowania kopert w dniu wprowadzenia do obiegu znaczków kopernikowskich; varia. Na końcu zestawienia katalogowego znajduje się *Callendarium* wydań kopernikowskich, związanych bezpośrednio z wielkim astronomem.

Z katalogu dowiadujemy się m.in., że do końca 1972 r. wydano 39 znaków pocztowych (11 znaczków, w tym 1 Watykanu, 12 kart, 16 kasowników) przedstawiających pomniki Kopernika: dłuta B. Thorvaldsena w Warszawie, F. Tiecka w Toruniu, C. Godebskiego w Krakowie, W. Gadomskiego w Krakowie, J. Bandury w Chorzowie, B. Marschała w Lidzbarku oraz popiersie dłuta J. Götza w Olsztynie i M. Jaroczyńskiego w Poznaniu.

Portrety Kopernika są na 75 znakach (na 26 znaczkach Polski, Chińskiej Republiki Ludowej, Francji, Paragwaju i ZSRR, na 3 kartach, 2 kopertach i 37 kasownikach). Są to portrety według Matejki, portret według drzeworytu T. Stimmera (XVI w.), według ryciny J. Falcka (ok. 1645 r.), według tzw. oryginału toruńskiego (pocz. XVI w.), portret anonimowy z końca XVI w., portret według ryciny S. Kaufmanna (pocz. XVII w.), według ryciny J. Meursa (1654 r.), według ryciny Bonneville'a, portrety miniaturowe, portrety współczesne (według J. M. Szancera i M. Berzowskiej), wreszcie impresje współczesne.

Oprócz opisów walorów filatelistycznych broszura zawiera plansze ze 191 ilustracjami opisanych znaczków, kart i kasowników.

W nocie informacyjnej o historii pomnika Kopernika przed warszawskim Pałacem Staszica powiedziano (s. 21), że w czasie II wojny światowej w miejsce tablicy z napisem: „Mikołajowi Kopernikowi wdzięczna Ojczyzna” Niemcy umieścili tablicę z napisem: *Dem deutschen Astronomen*. W rzeczywistości jednak napis polski brzmiał inaczej: „Mikołajowi Kopernikowi Rodacy”, inaczej też brzmiał napis na tablicy, którą Niemcy zasłonili tablicę polską: *Dem grossen Astronomen*¹.

Zygmunt Brocki

Ludwika Press: *Zycie codzienne na Krecie w państwie króla Minosa*. Warszawa 1972 Państwowy Instytut Wydawniczy ss. 268, 96 ilustr.

W znanej i bardzo dobrze przyjmowanej przez czytelników serii „Życie codzienne” ukazała się niedawno książka o kulturze Krety w epoce brązu, pióra Ludwika Press, docenta Uniwersytetu Warszawskiego. Wybitna badaczka kultury egejskiej, autorka wielu prac naukowych i popularnonaukowych z zakresu antyku,

¹ O nieporozumieniach narosłych wokół tablicy umieszczonej przez hitlerowców na tym pomniku zob. Cz. Michalski: *Wojna warszawsko-niemiecka. Pamiętnik wawerczyka*. Warszawa 1971, rozdział *Wojna pomników* (s. 182—192); też mój artykuł *Wyjaśnienie w sprawie pewnej etymologii, pewnego napisu i pewnego przeglądu z Kopernikiem związanych*, „Poradnik Językowy” 1972 s. 532—534. — W opisie znaczka z portretem Kopernika według ryciny Falcka omawiana broszura Puchniarskiego błędnie podaje, że obok tego portretu znajduje się „herb Prus Królewskich z Bramy Stągiewnej w Gdańsku” (s. 37). W rzeczywistości na znaczku tym jest herb z gdańskiej Bramy Straganiarskiej.